

УДК 712.252

Коваленко А.А.,

Київський національний університет будівництва і архітектури

ФУНКЦІЇ ЗЕЛЕНИХ НАСАДЖЕНЬ МІСТА

Визначена роль зелених насаджень як індикатора відповідності міста принципам сталого розвитку. Охарактеризовані їх основні функції як невід'ємної складової міського середовища.

Ключові слова: зелені насадження, сталий розвиток, екологічні функції, соціальні функції, історико-культурні функції, містобудівні функції, санітарно-захисні зони.

Зелені насадження в міському середовищі виконують кілька різних функцій, основні з яких – екологічні, соціальні, економічні, містобудівні, історико-культурні. Всі функції зелених насаджень в рівній мірі важливі. Доказом цього є те, що кількість і якість зелених насаджень визнані як міжнародний індикатор відповідності міста принципам сталого розвитку (Europe's Environment ..., 1995). Сталий розвиток – такий розвиток суспільства, який задовольняє три типи цілей: економічні, соціальні і екологічні. Охарактеризувати функції зелених насаджень можна наступним чином.

Екологічні функції

Листова поверхня рослин є потужним резервом біосфери та всіх її екологічних систем. Зелені насадження оздоровлюють повітряний басейн міста і покращують його мікроклімат; поглинають вуглекислий газ і виокремлюють кисень, знижують температуру повітря в спекотну погоду за рахунок випаровування вологи, знижують рівень міського шуму, запиленість і загазованість повітря, захищають від вітрів, виділяють фітонциди, які здатні вбивати хвороботворні бактерії. Засобами озеленення можливе створення повітряних течій, що йдуть з приміських лісів і водойм.

Зелені насадження в містах винятково важливі, оскільки вони дозволяють міському ландшафту зберігати свої екосистемні функції. Зокрема, зелені насадження забезпечують місцеперебування тварин і рослин. Хоча міста представляють собою своєрідні "чорні діри" на карті живої природи, проте, вони здатні служити як коридори для збереження біорізноманіття. Більш того, міські зелені насадження є місцем життя багатьох культурних форм, що вимагає їх збереження. До екосистемних функцій зелених насаджень відноситься і те, що, фактично, зелені насадження є єдиними міськими територіями, поверхня яких не покрита асфальтом, каменем, будівлями. Таким

чином, тільки на озелених територіях можливо просочування атмосферних опадів в ґрунт, що, з одного боку, знижує кількість зливових стоків, які потрапляють до міської каналізації, а з іншого боку, необхідно для підтримки рівня ґрунтових вод і нормального харчування тих же дерев і чагарників.

Соціальні функції

У вітчизняній практиці важко усвідомлюється, що зелені насадження відіграють важливу соціальну роль у міських поселеннях, у той час як велика кількість досліджень, проведених в країнах Європи і в США, концентруються саме на цій функції. Зелені насадження в місті є важливою складовою частиною поняття "висока якість життя". На це вказує аналіз цін на нерухомість і, результати соціологічних опитувань.

Так, соціологічне опитування у Великобританії показало, що жителі міст надають високе значення якості навколишнього середовища, яке включає в себе озеленені безпечні вулиці, чисте повітря і візуально привабливі суспільно доступні місця, в тому числі дитячі ігрові майданчики.

"Міська природа" оточує городянина більшу частину його життя і служить для нього повсякденним природним фоном (Горишіна, Ігнат'єва, 2000). Зелені насадження в місті грають роль сполучної ланки з природою і забезпечують "відчуття пори року" у жителів міста. В цих умовах можливо розглядати озеленення простору як місця для відпочинку громадян. Особливо це відноситься до маломобільних і незахищених верств населення, які в силу фізичних чи фінансових причин не можуть часто виїжджати за місто: літнім людям, інвалідам, матерям з маленькими дітьми, незабезпеченим.

Разом з тим, в зелених насадженнях формується особливе соціальне оточення, яке включає в себе спілкування людей різних поколінь за інтересами, культурних подій і ін. Парки та сквери міста - частина його комунікаційного простору.

Зелені насадження дають можливості для занять спортом і поліпшення здоров'я громадян. В силу того, що озеленені простори надають виключно благотворний вплив на нервову систему людини, вони є невід'ємною частиною лікувального процесу в санаторіях, лікарнях та інших лікувальних установах.

Міські зелені насадження відіграють важливу наукову й просвітницьку роль. Відомий географ Ф.Н. Мілько написав, що місто - це теж природа, вивчення якої не менш, а мабуть, ще більш важливо внаслідок її постійної близькості до людини і практичної значимості (Горишіна, Ігнат'єва, 2000). Для міських дітей, школярів і студентів міські парки можуть бути єдиним джерелом залучення до природи на уроках на відкритому відпочинку природних наук, малювання тощо, виконуючи естетико-виховну функцію.

Історико-культурні функції

Багато зелених насаджень є об'єктами, що володіють історичним і культурним значенням. У найбільшій мірі це відноситься до Києва, зелені насадження якого стали частиною української історії та літератури. Неможливо уявити Київ без Правобережних паркових схилів Дніпра, ботанічного саду ім. академіка Фоміна, Царського або Олександрівського парку. Історичні сади і парки створюють відчуття культурної причетності до минувшини, відчуття індивідуальності даного місця.

Містобудівні функції

Зеленим насадженням відводиться одне з провідних місць в архітектурно-планувальній структурі міста. По-перше, вони беруть участь у формуванні основних елементів забудови, в тому числі формують розриви в забудові, включаючи санітарно-захисні зони підприємств, що знаходяться на території міста, забезпечуючи захист від джерел забруднення. По-друге, сади і парки можуть розташовуватися в тих районах, де будівництво неможливо з міркувань екологічної або інженерної безпеки - в районах слабких ґрунтів, рекультивованих звалищ і територій підприємств.

По-третє, зелені насадження впливають на візуальні характеристики міського середовища, надаючи їм особливий колорит багатством форм і фарб.

По-четверте, роль зелених насаджень, що формує середовище може грати і місто-будівельну роль. Як було сказано вище, рослини в місті знижують перепади температур і пом'якшують мікроклімат. Таким чином, рослинність запобігає розтріскуванню поверхонь, викликане постійним швидким нагріванням і охолодженням, що продовжує термін безремонтного функціонування цих поверхонь. Крім того, рослинність знижує навантаження на системи кондиціонування в містах.

Нарешті, зелені насадження - резервні території для майбутнього розвитку городу. При зміні функціонального призначення району озеленені території можуть бути порівняно легко використані для реконфігурації території (за умови повернення еквівалентної кількості земель в зелений фонд міста).

Економічні функції

З економічної точки зору, наявність зелених насаджень відбивається на цінах, на нерухомість. Ціни на нерухомість впливають на податкові надходження до бюджетів різних рівнів, а також, що важливо, на прийняття рішень про інвестування. Податкові надходження та інвестиційний клімат, в свою чергу, впливають на фінансове становище і соціальне благополуччя міста.

Ті ж механізми - сприйняття гостями міста естетичної, історико-культурної та екологічної функцій - призводять до того, що наявність зелених насаджень сприяє створенню позитивного образу міста і вносить вклад у формування туристичної привабливості міста.

Наявність і якість зелених насаджень, через сприйняття населенням їх екологічної та соціальної функцій, відбивається на міграціях населення. Часто процес зменшення і деградації зелених насаджень в містах призводить до того, що люди з високим достатком мають можливість переселитися за місто, в той час як шари населення з низьким достатком залишаються в погіршуючому міському середовищі.

Всі перераховані вище функції не можуть бути заміщені іншими елементами міського середовища без значних додаткових витрат.

ФУНКЦІЇ ЗЕЛЕНИХ НАСАДЖЕНЬ В МІСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Таблиця 1.

Екологічні функції	<ul style="list-style-type: none"> • Очищують повітря в містах від забруднень, пилу, послаблюють шум, забезпечують доступ кисню і поглинання вуглекислого газу, насичують повітря фітонцидами; • Зменшують зливові стоки і навантаження на міські каналізаційні мережі; • Регулюють міський мікроклімат, стабілізують температуру і вологість повітря; • Зелені насадження забезпечують місце населення для тварин і рослин, таким чином вносять внесок в збереження біорізноманіття.
Соціальні функції	<ul style="list-style-type: none"> • Забезпечення місць відпочинку для громадян; • Дає можливість для занять спортом і покращення здоров'я громадян; • Забезпечує умови для спілкування, в тому числі й для людей різних поколінь; • Зелені насадження забезпечують проведення все можливих культурних подій; • Міські зелені насадження представляють значний науковий інтерес; • Зелені насадження представляють собою утворювальний ресурс, так як дають можливість проводити заняття на відкритому повітрі; • Зелені насадження дають жителям міста відчуття зв'язку з натуральною природою всередині міського середовища.

Містобудівні функції	<ul style="list-style-type: none"> • Зелені насадження беруть участь в формуванні архітектурно-планувальної структури міста, а також в формуванні основних елементів забудови; • Зелені насадження являються елементами інженерної інфраструктури міста; • Зелені насадження забезпечують зелені розриви в міському просторі, в тому числі й заповнюють санітарно-захисні зони.
Економічні функції	<ul style="list-style-type: none"> • Збільшують вартість розміщених не далеко об'єктів нерухомості, як комерційних так і житлових; • Збільшуються податкові відрахування які йдуть на загальні потреби; • Сприяють притягненню інвестицій, а отже зменшенню безробіття; • Сприяють створенню позитивного вигляду міста; • Вносять вклад в формування туристичної привабливості міста.
Історико-культурні	<ul style="list-style-type: none"> • Зелені насадження створюють відчуття культурної причетності до минувшини, відчуття індивідуальності даного місця; • Зелені насадження наділені історико-культурним значенням.

Література:

1. Містобудування. Довідник проектувальника / за ред. Т.Ф.Панченко. – Укрархбудінформ, 2001;
2. Справочник проектировщика. Градостроительство / авт: В. А. Лавров и др ; под общ. ред. проф. В.Н. Белоусова- Москва : Стройиздат, 1978;
3. Правила утримання зелених насаджень у населених пунктах України. Затверджено Наказ Міністерства будівництва, архітектури та житлово-комунального господарства України 10.04.2006 № 105. зареєстровано в Міністерстві юстиції України 27 липня 2006 р. за № 880/12754
4. ДБН 360-92** Містобудування. Планування і забудова міських і сільських поселень. – К.: Мінбудархітектури України, 1993
5. Северин С. И. Комплексное озеленение в благоустройстве городов.— Киев: Будивельник, 1975.

Аннотация

В статье определена роль зеленых насаждений как индикатора соответствия города принципам устойчивого развития. Охарактеризованы их основные функции как неотъемлемой составляющей городской среды.

Annotation

The article defines the role of green plantations as an indicator of conformity of the city with the principles of sustainable development. Their main functions as an integral part of the urban environment are characterized.